NECESITATEA PREDĂRII DISCIPLINEI *PSIHOLOGIE* ÎN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT PROFESIONAL TEHNIC

Tatiana RUSNAC,
psiholog, master în științele educației
Colegiul de Arte „Nicolae Botgros”, or. Soroca
ORCID iD: 0000-0003-0225-7849

Rezumat. Acest articol evidențiază importanța psihologiei în procesul educațional al elevilor. Predarea disciplinei „Psihologie” în instituțiile de învățământ profesional tehnic reprezintă o dovadă certă în privința eficacității acesteia atunci, când absolvenții încep să aibă primele dificultăți la începutul vieții lor profesionale.

Este esențial să abordăm psihologia în contextul metodologiilor orientate spre dezvoltarea individuală, personală, dar și socioprofesională a tinerilor.

Elevii se încadrează în învățământul profesional tehnic la vârste propice pentru învățarea viitoarelor meserii. Formarea personalității lor în respectivele perioade este influențată major de relația cu semenii, fiind încă foarte evidentă autoritatea părintească, când viața profesională este încă o noțiune abstractă.

Cuvinte-cheie: psihologie, curricula, individ, personalitate, autocunoaștere, tehnologii educaționale, elev, cultură psihologică.

THE NECESSITY OF TEACHING *PSYCHOLOGY* IN VOCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract. This article highlights the importance of psychology in the educational process for pupils. The proof that teaching the discipline of Psychology would be effective in technical education institutions becomes apparent when former graduates begin to have their first difficulties at the beginning of their professional life. It is essential to approach psychology in the context of methodologies aimed at the individual, personal and socio-professional development of young people. Students are incorporated into vocational education at an age suitable for learning future trades. The formation of their personality in these periods is greatly influenced by the relationship with their peers and parental authority, obviously still very important, when professional life is still just an abstract notion.

Keywords: psychology, curriculum, individual, personality, self-knowledge, educational technologies, pupil, psychological culture.

„Omul este un mic univers...”

Actualmente, de la școală se așteaptă ca tinerii să fie pregătiți pentru viață, să se autocunoască, autoaccepte, să-și schițeze planuri de viitor, să-și proiecteze, să conștientizeze și să-și asume responsabilități, să-și pună în armonie relațiile interpersonale, pentru a-și putea cunoaște capacitățile proprii, a-și spori randamentul muncii intelectuale și fizice.

Întrebările stringente la care se caută răspunsuri urgente, adesea, se axează pe următoarele aspecte:

- ✓ *Cine voi deveni în viitor?*
- ✓ *De ce nu mi se permite totul?*
- ✓ *Cum să devin eficient?*
- ✓ *Cum să trăiesc în acord cu mine însumi și cu cei din jur?*

Acestea și multe alte dileme apar în viețile elevilor adolescenți. Mulți dintre ei întâmpină dificultăți, când devin independenți după absolvirea gimnaziu-

lui, mai ales, când trebuie să ia decizii și să-și elaboreze planuri de perspectivă.

Care este cauza? Unii acuză școala, programul de învățământ, rar, dar se întâmplă – curricula, precum că ar include prea puține cunoștințe pentru autoevaluare și autocunoaștere.

Elevii obțin multe cunoștințe din diferite domenii științifice: învață să rezolve probleme la matematică, cunosc legile fizice, studiază disciplinele de specialitate chiar cu fanatism față de profesia aleasă, dar nimeni nu-i învață să se autocunoască. Acest gol vine să-l completeze disciplina *Psihologie*.

Studierea acesteia acordă șansa dezvoltării unor personalități deschise spre nou, cu tendințe spre autorealizare, autodesăvârșire, cunoaștere și posedarea artei de comunicare excelentă cu semenii.

De aceea, profesorii trebuie să creeze condiții pentru dezvoltarea potențialului moral și personal al elevilor. Una dintre condițiile de bază în evolu-

rea oricărei personalități este îmbunătățirea procesului educațional și a formării culturii sale generale, fapt ce este imposibil de realizat fără înțelegerea și cunoașterea sinelui, a propriilor aptitudini și posibilități, a lumii interne proprii. Autocunoașterea și autoînțelegerea contribuie la cunoașterea și înțelegerea altor oameni și la stabilirea relațiilor adecvate cu ei.

Importanța predării psihologiei în școală este explicată nu doar în sens teoretic, ci și în sens practic, ca nevoie a tânărului de a se cunoaște pe sine și pe alții, de a se perfecționa pe sine și dacă e posibil, pe alții. De aceea, în cadrul lecțiilor de psihologie practicăm exerciții și activități, la care punem accente pe aprecierea și percepția personală, multiplele aspecte ale eului, resursele motivaționale, schimbarea și dezvoltarea profesională, evoluarea personală prin perseverență, promovarea de sine în viitorul apropiat. Menționăm că aceste activități nu sunt incluse în curriculumul disciplinei, ci le propunem elevilor într-un modul aparte, la fiecare capitol teoretic studiat.

Spre exemplu, studiind tema *Personalitatea*, propunem elevilor să schițeze o serie de idei privind aprecierea propriei persoane, în care să identifice calitățile sale valoroase. Această activitate este importantă pentru dezvoltarea capacității tinerilor de a-și scoate în evidență propriile trăsături și virtuți în comparație cu ale altor persoane. Prin utilizarea metodei *asaltului de idei*, rugăm elevii să determine de ce ar fi bine să facem afirmații de autoapreciere. Discuțiile se pot desfășura, conform următoarei scheme de idei:

1. *Suntem individualități.*
2. *Suntem individuali, dar avem și multe lucruri comune.*

Îndemnăm elevii ca prin intermediul propriilor trăsături, să numească cinci calități pozitive importante și numai una negativă care trebuie să fie schimbată. Apoi, urmează întrebările: *De ce? Cum? Când? Cu ajutorul cui?*

Pentru a consolida cunoștințele elevilor, le propunem să scrie un *eseu-smart* despre eul real (*Cum sunt în momentul de față?*). Cum ar trebui să fie eul ideal, conform cerințelor societății contemporane – ar putea una dintre chestiunile esențiale abordate în text. În rezultat, elevii conștientizează calitățile ce le lipsesc și la care aspiră.

Înțelegerea și cunoașterea sinelui, a propriilor aptitudini și posibilități ale lumii interne proprii, autocunoașterea și autoînțelegerea contribuie la consens și la stabilirea relațiilor adecvate cu oamenii. Am observat pe parcursul anilor că elevii

așteaptă de la studierea psihologiei „cheia” dezvoltării tuturor problemelor personale cu care se confruntă, indiferent dacă acestea au sau nu tangența cu domeniul.

Se recurge la psihologie ca la o soluție magică în tratarea bolilor trupului sau ale sufletului, în educația copiilor, depășirea dificultăților în familie, neînțelegerilor iscate cu prietenii, în dragoste etc. Sunt instituții ce nu dispun de funcția de psiholog, dar de-a lungul anilor observăm că elevii au nevoi legate de consultații individuale. Uneori, ei nu au cu cine să discute deschis și sincer despre propriile trăiri și emoții. În cazul instituției noastre, se practică aceste întâlniri individuale pentru susținerea elevilor în diferite situații dificile. Cât de problematic nu ar fi copilul, oricum posedă și calitățile pozitive care cu ajutorul psihologului se dezvoltă și se depășește orice criză.

Atât în instituția preșcolară, cât și în școală, copiii operează cu noțiuni ca: motiv, scop, caracter, aspirații, ideal, relații interpersonale, temperament etc. De aceea, este necesar ca ei să nu cunoască aceste noțiuni în mod empiric și intuitiv, nu din auzite, ci să pătrundă în esența psihologică adevărată a lor.

Unul dintre principiile predării psihologiei pe care îl utilizăm, este asigurarea dreptului copilului la creativitate și libertate și neaměstecul în lumea lui internă fără dorința lui proprie. Respectarea elevului ca personalitate, acceptarea lui necondiționată, deschiderea în fața lui a posibilităților de a se autoaprecia și autocunoaște – iată procedeele ce-i asigură satisfacția față de procesul instructiv-educativ. Trăirea bucuriei reprezintă un factor important al învățării.

În instituțiile de învățământ profesional și tehnic, este dificil să fii eficient, deoarece curriculumul cere de la elev concentrarea forțelor și atenției asupra gândirii logice, comunicabilității, lucrului individual la disciplinele de specialitate etc.

La orele de psihologie, încercăm să schimbăm această situație, în special, la compartimentul *Cogniție și comunicare*. Elevii își cunosc și evaluează posibilitățile sale cognitive, conștientizează că aptitudinile cognitive pot fi dezvoltate și învață chiar procedee, tehnici în această direcție, dar și în cea a creativității. Își formează deprinderea de a formula idei și de a le argumenta. Acest fapt este foarte important în cunoașterea lumii, în formarea concepției despre lume și în dezvoltarea gândirii critice. Predarea psihologiei reprezintă o condiție necesară în formarea personalității elevilor și pentru descoperirea propriului potențial creativ.

Lecțiile de psihologie sunt orientate spre educarea la elevi a unei *culturi psihologice*, cultură pe care trebuie să o posede toți oamenii. Cultura psihologică reprezintă grija de propria sănătate psihică, adică, capacitatea de a face față situațiilor dificile și crizelor psihologice, în caz de necesitate de a ajuta persoanele apropiate.

Cultura psihologică include următoarele componente:

- autocunoașterea;
- cunoașterea altora;
- capacitatea de a conduce cu eul propriu;
- comportament cu emoțiile și comunicarea.

Toate valorile morale, precum umanismul, democrația, colaborarea, loialitatea, toleranța etc. se bazează pe legitățile psihologice de comunicare, pe particularitățile de personalitate. Suntem convinși de faptul că psihologia ajută elevii să-și formeze capacitatea de înlăturare a situațiilor dificile. Or, acestea prezintă pericol pentru sănătatea fizică și psihică a tinerilor, pentru confortul (climatul) lor psihologic. În acest scop, elevii învață în cadrul lecțiilor strategii cognitive, emoționale, comportamentale de soluționare a conflictelor.

Un rol important în asigurarea tuturor condițiilor expuse revine profesorului de psihologie, dar și mediului în care se află elevii. Deoarece nu doar cunoștințele transmise în cadrul lecțiilor, dar și asigurarea unei atmosfere psihopedagogice favorabile în care elevii să poată realiza procesul lor de învățare, pentru autoactualizarea experienței în dezvoltarea potențialului lor creativ, pentru alegerea căilor individuale de studiu, care pornesc de la posibilitățile, interesele, tendințele lor este o necesitate de prim plan. Atât profesorul de psihologie, cât și ceilalți angajați în câmpul instruirii, creează un spațiu educativ determinat.

În cadrul acestui proces, activitățile întreprinse trebuie orientate astfel, ca pregătirea elevilor să nu aibă cunoștințe de psihologie formale, abstracte, dar să se transforme în convingeri. Una din condițiile de bază ale acestei transformări este retractarea cunoștințelor obținute prin experiența proprie a omului, reflexia independentă, retrăirea celor cunoscute și determinarea atitudinii față de ele. Anume de aceea, un rol important îl are lucrul independent al elevilor la lecțiile de psihologie, orientat la adunarea faptelor despre activitatea psihică a omului, analiza și explicarea lor.

Considerăm că este importantă și atitudinea emoțională pozitivă a profesorului față de cunoștințele din psihologie, încrederea lui în veridicitatea pozițiilor teoretice predate, fapt ce suscită interesul elevilor față de obiect.

În activitatea noastră, întotdeauna ținem cont de faptul că problema personalității ocupă locul central în cursul de psihologie. Direcționarea lecțiilor către studierea personalității trezește interesul tinerilor față de lumea interioară a omului, dorința de a pătrunde în esența ei, de a înțelege atât particularitățile psihice ale altor persoane, cât și ale lor proprii.

Tendința de a cunoaște însușirile memoriei, atenției, voinței, caracterului propriu și tendința de a le perfecționa au o mare importanță în formarea autoconștiinței elevilor. De la profesorul de psihologie se cere să cunoască procedee noi de predare, utilizând diverse metode, îndeosebi cele interactive, să poată explica științific fenomenele psihice cu care se confruntă adolescentul.

Dacă ne referim la activitatea noastră, la modul practic, menționăm că ne axăm pe următoarele principii:

- Toate fenomenele psihice reflectă realitatea. Analizând lumea în procesul activității, omul obține cunoștințe despre obiectele și fenomenele lumii înconjurătoare, despre însușirile lor, despre legăturile dintre ele. Reflectarea realității poartă un caracter activ, deoarece are loc în procesul activității.
- Psihicul este însușirea creierului. La baza fenomenelor psihice stă activitatea reflectorică a creierului, ce apare sub influența mediului extern. Caracterul reflectoric formează reacția de răspuns a organismului la influențele din afară.
- Activitatea psihică a omului este condiționată cauzal. Ea se datorează influențelor din mediul vizat și stărilor interne ale personalității, ce răspund la acestea. Gândirile, emoțiile, acțiunile și faptele omului sunt condiționate de viața lui anterioară, de circumstanțele vieții și educație. Pentru a le explica, trebuie cunoscute anume cauzele. A le cunoaște este posibil, doar știind condițiile în care omul s-a dezvoltat, ce fel de persoane l-au înconjurat, relațiile lui cu ele.
- Toate fenomenele psihice se apreciază în dinamica dezvoltării lor. Acest principiu se referă la dezvoltarea psihicului animalelor, dezvoltarea istorică a conștiinței omului și evoluția psihică a copilului. Dezvoltarea este întotdeauna schimbarea calitativă, apariția noului. În procesul dezvoltării se formează așa trăsături de personalitate, precum spiritul de observație, puterea imaginației, profunzimea gândirii, emotivitatea. Toate acestea evoluează în procesul activității practice, în comunicarea cu alți oameni.
- Psihicul omului apare și se dezvoltă în proces de activitate. Omul cunoaște obiectele, însușirile lor, relațiile dintre ele, numai influențând asupra lor.

Dacă cursul de psihologie va fi construit pe aceste principii, va favoriza elevii să cunoască importanța practică a cunoștințelor din acest domeniu, fapt ce va deveni o condiție esențială în formarea personalității lor.

Organizarea activității instructive la lecții, fie ea organizată în grup ori individual, necesită în mod inevitabil metodologii didactice adecvate și tehnologii educaționale moderne.

La dezvăluirea esenței și perspectivelor de aplicare a tehnologiilor educaționale, au contribuit numeroși savanți din România, precum G. Văideanu, Al. Crișan, E. Sîrbu, I. Nicola et al., din Republica Moldova – N. Bucun, Vl. Guțu, V. Mândăcanu, Vl. Pâslaru, V. Panico, Gh. Rudic, dar și din Rusia, Anglia, Germania etc.

Tehnologiile educaționale (sau pedagogice) în sens larg cuprind obiective transdisciplinare, metode și procedee de formare a proceselor de percepere, memorare și gândire, sistem de evaluare.

Tehnologiile educaționale sunt menite să reducă la minimum nereușitele în procesul predării-învățării, orientându-se spre o proiectare anticipată a întregului proces educațional.

Accentuăm aici scopul lucrării noastre, anume în a evidenția unele tehnologii eficiente de predare a psihologiei, în anii I și II de colegiu. Ne referim la tehnici de lucru cu manualul, izvoare bibliografice, opere literare, utilizarea discuțiilor în grup, metoda analizei introspective, trainingul reflexiv.

La lecțiile de psihologie, folosim mai multe manuale, însă cel mai frecvent *Psihologia*, de Lucia Savca, elaborat în conformitate cu curriculumul pentru clasele de liceu. Acest manual se distinge prin următoarele particularități:

- Conține în formă concisă tot materialul instructiv de bază, care vizează disciplina, prezintă definițiile și noțiunile-cheie, cu analizele de rigoare.
- Redă conținutul noțiunilor de bază într-un sistem strict, reieșind din interrelațiile esențiale, de subordonare a lor.
- Pretinde la descoperirea exhaustivă a conținutului științific al obiectului de studiu.

În procesul predării psihologiei, elaborăm sarcini logice și formulăm întrebări de lucru pertinente. Sarcinile sunt elaborate printr-un demers logic: urmărind textul din manual, cu întrebări, ce îi solicită elevului-cititor conștientizarea conținuturilor acestora, înțelegând logica raționamentelor autorului.

Exemple:

1. E.C. Немов afirma că „procesele psihice: percepția, atenția, imaginația, memoria, gândirea, limbajul sunt componentele principale ale activității omului”. Respectivul autor a inclus temele enumerate în capitolul *Psihologia activității și a proceselor cognitive* [5]. Pe de altă parte, A.B. Петровский a atribuit procesele cognitive psihologiei personalității și le-a introdus în capitolul *Procesele cognitive ale personalității* [6]. Cum credeți, de ce într-un caz, procesele cognitive se examinează în contextul psihologiei activității, iar în altul – în cel al psihologiei personalității?

2. Citiți atent capitolele despre memorie (gândire, limbaj) din manual (L. Savca, *Psihologia*, Chișinău, 2005) și răspundeți la următoarele întrebări:

- Mulți cercetători au studiat legăturile memoriei. De ce se consideră învățarea pe de rost neeficientă pentru instruire?
- De ce este nevoie să cunoaștem legile memoriei, dacă învățarea pe de rost este dăunătoare?
- Poate exista „gândire neverbală”? Dacă nu, de ce? Dacă da, oferiți exemple.
- La studierea temei *Limbajul și gândirea*, limbajul este exprimarea exterioară a gândului. Cum explicați cazurile, când omul gândește una, dar spune altceva? Demonstrați, că și în aceste cazuri, se manifestă relația dintre gândire și limbaj, că nu este ceea, ce nu-i în gândire.

În formularea întrebărilor bazate pe informațiile din manual, respectăm următoarele cerințe:

- Pregătim întrebările de tipul: *De ce?*, *Ce reiese de aici?*, *Care este concluzia?*, *Cum se explică?* etc.
- Evităm formularea întrebărilor de tipul: *Cine?*, *Ce?*, *Când?*, *Cât?*, *Unde?*, care orientează elevii spre căutarea răspunsurilor gata, prezentate în carte. Bunăoară, putem modifica întrebarea *Ce este percepția?*.
- Diverși autori definesc în mod diferit percepția și anume:

„Percepția este reflectarea obiectelor și fenomenelor în integritatea lor, la acțiunea lor nemijlocită asupra organelor senzoriale”. „Percepția se prezintă drept sinteză conștientizată (ce presupune gândirea) și semnificativă (legată fiind de cuvânt) a celor mai diferite senzații, sursa de proveniență a cărora este obiectul integral al lumii reale. Această sinteză se prezintă drept chip al obiectului (fenomenului, procesului) dat, ce se constituie în procesul reflecției lui active”.

- Încercați să formulați o definiție a percepției.

Tipuri de întrebări și sarcini ce pot fi elaborate în baza materialului din manual

1. Întrebări și însărcinări care cer evidențierea conținutului științific ori sensului teoretic al noțiunilor. *De exemplu: Ce este memoria?*
2. Întrebări (însărcinări) pentru analiza exemplor din realitate la unele noțiuni ori legități.
Exemple: Structura activității este următoarea: motivul – scopul – mijloacele de realizare – rezultatul. Conținutul activității e constituit din: activități, acțiuni, operații. Analizați structura psihologică a unei activități cunoscute. Dați exemple cum activitatea corelează cu motivul, acțiunea cu scopul, iar operația cu condițiile realizării activității.
3. Întrebări și însărcinări pentru analiza critică a diferitor unghiuri de vedere referitoare la una din problemele psihologice. *De exemplu: Analizați definițiile date atenției de către diferiți autori. Prin ce se aseamănă, prin ce se deosebesc? Care vă par mai convingătoare? De ce?*
4. Sarcini pentru evidențierea criteriilor psihologice de apreciere a faptelor și acțiunilor oamenilor în diferite situații, reieșind din predispozițiile teoretice. *De exemplu: Imaginați-vă și descrieți cum va acționa un holerici, un sangvinic, un flegmatic și un melancolic, când va afla că a primit o notă negativă.*
5. Însărcinări și întrebări pentru aprecierea importanței practice a unor poziții teoretice. *De exemplu: Ce importanță are pentru părinți cunoașterea periodizării în dezvoltarea psihică a copiilor?*

Literatura artistică – instrument de instruire

În predarea psihologiei în școală pot fi utilizate cu succes poveștile, snoavele, fantastica.

Poveștile sunt eficiente doar atunci, când se asociază cu realitatea absolută. Ele par a fi simple schematic, prezintă modele de comportament, dar în același timp, oferă libertatea alegerii acestor modele. Pot servi ca material interesant pentru cercetarea la elevi a percepției simbolurilor culturii, limbajului culturii, paradigmei sensurilor ascunse în povești.

Snoavele. Acestea nu conțin indicații cum să acționăm, nu se propun algoritmele acțiunilor. Întotdeauna există problema alegerii morale și asocierea privind comportamentul eroului snoavei. Se ascunde profunzimea naturii omenești.

Fantastica. În literatura fantastică, se întâlnesc probleme intelectuale, ghicitori ce trebuie „dezlegate”. Problema omului are un parcurs neobișnuit. Aici elevul își descoperă libertatea fanteziei.

La lecțiile de psihologie, se poate opta pentru citirea literaturii artistice în mai multe cazuri, în special:

- ca procedeu de transmitere a cunoștințelor, când operele conțin informații despre fenomenele psihice studiate;
- ca metodă în instruirea problematizată pentru formularea sarcinii;
- ca instrument al analizei introspective, când materialul operei se folosește ca procedeu concret de adresare către propria persoană;
- drept ilustrare a unui oarecare fenomen.

Vă prezentăm, în continuare, tehnica de lucru cu operele/textele literare. În cadrul mai multor lecții, se lecturează textul, apoi le cerem discipolilor să realizeze o activitate creativă, pentru a răspunde la întrebări de timp: *Ce gânduri mi s-au perindat, când ascultam? Ce-am simțit, trăit, când am ascultat? Ce dorințe avem, în timpul când ascultăm?* Apoi, se pot propune aceleași întrebări, dar cu referințe la unul dintre eroii operei (*Ce gânduri avem, dacă eram în locul eroului?*).

În urma răspunsurilor la aceste întrebări, elevul privește situația parcă din interior, comparând poziția Eu-lui cu cea a eroului principal. În discuții, se poate reliefa atitudinea tânărului față de sine, față de alții, față de lume, față de acțiunea lui în această lume, față de trăirile proprii etc. Constatăm că o importanță deosebită în procesul de predare o are literatura utilizată. Astfel, am elaborat o listă de opere din patrimoniul literaturii universale, pentru a fi utilizate la lecțiile de psihologie:

- G.G. Márquez *O sută de ani de singurătate* – la tema *Memoria*;
- K. Kesey *Zbor deasupra unui cuib de cuci*, unde se descrie comportamentul oamenilor cu lobotomie – la legătura dintre psihic și creier;
- A. Conan Doyle *Aventurile lui Sherlock Holmes* – la tema *Gândirea*, când se explică tipurile de raționamente;
- G. de Maupassant – la temele *Personalitatea*, *Motivația*, *Relațiile interpersonale*;
- L. Rebreanu *Ion*, *Ciuleandra*; M. Preda *Cel mai iubit dintre pământeni* – opere în care se explică tipurile de temperament, valorile, motivele omului, sfera afectivă;
- R. Kipling *Mowgli* – la temele *Deprinderi* și *Personalitate*;
- G. Bacovia, W. Shakespeare, D. Matcovschi, N. Stănescu, A.И. Куприн, M. Eminescu – la tema *Emoțiile și sentimentele*;
- A.П. Чехов (povestirile mici) – la tema *Caracterul*;

- L. Blaga *Hronicul și cântecul vârstelor*; M.V. Llosa *Orașul și câinii* – atunci când se studiază formarea spirituală a personalității, problemele psihologice ale vârstei adolescenței etc.

Lecția-discuție

În predarea psihologiei, foarte frecvent și cu succes utilizăm discuția. Lecția-discuție conține elemente de dispută. Discuția, de obicei, se utilizează atunci, când este necesar de a evidenția diferite unghiuri de vedere asupra unor sau altor probleme. Participanții la discuție trebuie să fie toți elevii prezenți la lecție. Discuția nu presupune conturarea unei opinii de grup comune, însă ea contribuie la alegerea deschisă de către elev a poziției (punctului de vedere) tangențiale asupra problemei. Discuția contribuie la activitatea maximă a activității de gândire a celor prezenți și poate fi utilizată în cadrul tuturor tipurilor de lecții.

Structura discuției este aceeași ca și a oricărei alte activități: scopul discuției – soluționarea problemei, mijloacele – înaintarea ipotezelor și verificarea lor în dispută, rezultatul-concluzia, ce poate satisface toți participanții ori majoritatea dintre ei. Succesul discuției depinde de motivația elevilor. Pentru unii, rațiunea de a participa la discuție este de-a arăta profesorului că a citit literatura recomandată și de a fi apreciat pentru activitatea individuală. Pentru alții, este competiția, ei devin deodată participanți activi și se grăbesc să respingă ori să susțină poziția ce se discută. Pentru a treia categorie de elevi, motivul de bază este cel cognitiv. Anume ei devin liderii dezbaterii.

Scopul lecției-discuție se realizează anume atunci, când motivul de bază pentru participare este cel cognitiv. Discuția cu elevii la lecție se deosebește de cea de la un forum științific, prin faptul că decurge în jurul întrebării despre cum să înțelegi teoria existentă referitoare la aplicarea practică, cum s-o utilizezi în activitatea reală. Nu sunt excluse argumentele greșite, eronate, din contra, ea oferă posibilitatea de a conștientiza greșelile și a le corecta.

Discuția reprezintă un proces dinamic și contradictoriu. Caracterul dinamic rezidă în activismul divergent al elevilor; caracterul contradictoriu – în combinarea activismului cu posibilele raționamente incorecte, eronate. De aceea, realizarea acestui tip de lecție cere de la profesor responsabilitate deosebită.

Pentru eficiența discuției, în organizare ne străduim să ținem cont de următoarele elemente:

- Elevii nu trebuie impuși să urmărească ordinea de idei în discuție, importante din punctul

nostru de vedere, ci trebuie să acționeze conform propriei intuiții.

- Nu este necesar să se insiste asupra abordării ideilor teoretice, conceptuale ale cursului, care sunt determinate de program. Trebuie să permitem ca discuția să se dezvolte în direcția acelor probleme, care ar da posibilitate la înțelegerea reciprocă a elevilor în timpul dialogului.
- Este binevenit ca ideile teoretice să se consolideze prin exerciții practice.
- Elevii trebuie să fie stimulați în emiterea propriilor idei.
- Trebuie să ajutăm discipolii să conștientizeze propriile presupuneri, idei, întrebări care apar în procesul discuției.
- Elevii trebuie să fie stimulați când găsesc argumente la propriile idei, convingeri.
- Nu trebuie de insistat ca elevii să analizeze, discute întrebările, până când nu vor găsi răspunsuri la ele.
- La fiecare lecție e necesar de utilizat exerciții pentru a demonstra legătura dintre teorie și practică.
- Nu trebuie de manipulat discuția, pentru a demonstra importanța și corectitudinea punctului propriu de vedere.

Facem concluzia că lecția-discuție le acordă elevilor multe avantaje:

- permite să conștientizeze poziția proprie în relațiile interpersonale;
- dezvoltă activismul subiectiv;
- formează calități și abilități de comunicare;
- posibilitatea de-a anula realitatea social-psihologică;
- dezvoltă capacitatea de-a asculta;
- dezvoltă sensibilitatea socială;
- stimulează motivația de a se include în soluționarea problemelor;
- stimulează asociațiile profunde, adânci;
- creează atmosfera cooperării intelectuale;
- permite luarea deciziilor de grup;
- permite elevilor să-și argumenteze ideile proprii;
- satisface nevoia de autorespect necesitatea de autostimă;
- permite de a demonstra superioritatea opiniei proprii și de a o argumenta, independent de presiunea opiniei de grup;
- dezvoltă capacitatea de a folosi propriul intelect.

Metoda analizei introspective în predarea Psihologiei

Metoda analizei introspective în predarea psihologiei reprezintă o tehnică de cercetare a sinelui. Condiționează dezvoltarea reflexiei ca proces de obținere a cunoștințelor despre sine, în care elevul nu numai că își investighează lumea internă, dar se încearcă pe sine ca cercetător, studiază cum este văzut de alții. Dezvoltă capacitatea de a-și comunica propriile gânduri, de a se autoobserva și aprecia starea sa internă. Stimulează analiza și înțelegerea comportamentului propriu, particularităților de personalitate proprii, atitudinii față de sine, relațiilor cu alți oameni. Pentru dezvoltarea introspecției și reflexiei este nevoie de o situație dificilă. Se pot folosi jocuri de tipul **Camera lui Wolt Disney**, pe care le dezvoltăm în cele ce urmează:

1. Împărțiți în gând spațiul în patru cercuri. Intrați în cercul „Visătorului” și reprezentați-vă cea mai fantastică soluționare a problemei, încercați să vedeți ce o să simțiți, când problema va fi soluționată în acest mod. Apoi, treceți în cercul „Observatorului”.
2. De aici, priviți la „Visător”. Care este atitudinea Dvs. față de „Vis”? Vă place cum este el?
3. Acum, intrați în cercul „Realistului” împreună cu visul care v-a apărut la „Visător”. Cum se uită la el „Realistul”? Nu ar trebui ceva de schimbat în el? Este vreo legătură dintre vis și realizare? Apoi, treceți în cercul „Observatorului” și spuneți despre aceasta „Visătorului”, din numele „Observatorului”.
4. Intrați în cercul „Critica”. Criticați neajunsurile visului creat de Dvs., propuneți metode constructive de înlăturare a lor. Treceți iarăși în cercul „Observatorului” și transmiteți criticele „Visătorului”.
5. Treceți iarăși în cercul „Visătorului”. Schimbați procedeele de soluționare a problemei, ținând cont de observațiile de la „Critica” și „Realist” și repetați pașii 2, 3, 4, până când visul Dvs. nu va fi adecvat din toate pozițiile.
6. Uniți împreună toate rolurile, trecând prin spațiile „Visătorului”, „Criticii”, „Realistului”.
7. Imaginați-vă o situație în viitor, care ar cere soluționarea acestei probleme. Sunteți satisfăcut de posibilitatea pe care o aveți?

La etapa de pregătire pentru metoda analizei introspective, este necesar ca elevii să facă lucrări creative la teme: *Cum sunt?*, *Eu și prietenii mei* etc. Temele pentru analiză pot fi cele mai diferite: de la relațiile interpersonale cu oamenii, până la atitudinea față de specialitatea aleasă, viitoarea profesie,

politică etc. Metoda analizei introspective se poate utiliza și în scopul însușirii cunoștințelor psihologice concrete.

Trainingul reflexiv

Trainingul reflexiv în predarea psihologiei reprezintă o metodă ce permite să se obțină cunoștințe cu ajutorul mijloacelor însăși ale psihologiei. Pregătirea pentru organizarea trainingului: elevilor li se propune să se pregătească din timp și la una din lecții să aducă informații la o temă care-i interesează în mod special. Discursul trebuie să dureze 10-15 minute și să fie alcătuit după următorul plan:

- ◆Conceptele de bază ale temei;
- ◆Esența temei;
- ◆Aprecierea emoțională (*ce-i place și ce – nu în tema dată*). Elevul trebuie să-și exprime punctul său de vedere asupra temei alese.

Etapa I. Elevul prezintă informația, sub formă de referat ori povestire. La sfârșit, profesorul propune clasei să pună întrebări asupra aspectelor neclare. Prezentatorul răspunde succint.

Etapa II. Fiecare dintre ascultători trebuie să-și expună opiniile referitoare la cele auzite:

- Ce i s-a părut cel mai interesant în comunicare.
- Ce i-a plăcut (nu i-a plăcut) în discurs. Se aplică formula *Eu în locul lui ...*

Etapa III. Elevul, care a citit informațiile, răspunde (dacă dorește) la întrebările și propunerile colegilor.

Etapa IV. (*cea de bază*). Discuția propriu-zisă – trainingul reflexiv. Profesorul își asumă rolul principal și direcționează dialogul reflexiv. Află părerea elevilor referitor la:

- Particularitățile gândirii și vorbirii celui care a venit cu comunicarea;
- Aptitudinile lui didactice;
- Particularitățile de personalitate, agresivitatea, anxietatea, toleranța la frustrare etc.;
- Atitudinea lui față de sine – este încrezut în sine sau nu, se autorespectă ori nu;
- Atitudinea lui față de alți oameni;
- Cum se adresează asistenței, are încrederea în ea, îi solicită colaborare, dorește s-o ajute să înțeleagă materialul propus.

Etapa V. Este etapa de generalizare, când profesorul formulează o concluzie. Atunci, adresează elevilor întrebări de tipul:

- *Puteți spune că ați aflat, înțeles ceva pentru sine, despre sine?*
- *Puteți spune că ați aflat ceva despre alți oameni, despre oameni, în general?*
- *Puteți spune că ați aflat ceva despre lume?*

Etapa VI. Se aduc mulțumiri celui care a ținut discursul.

Această metodă, în opinia noastră, le oferă elevilor următoarele avantaje:

- să se cunoască pe sine;
- să se învețe a reacționa adecvat la părerile altora;
- să-i cunoască pe alții;
- să înțeleagă că toți oamenii sunt diferiți;
- să reflecteze asupra imaginii de sine.

Argument final

Psihologia – în învățare/studiu – este precum un edificiu măreț în care domnește lumina magică. Omul crește – cu mintea și cu sufletul. Grație psihologiei, rațiunea se altoiește. Mii de ferestre se deschid și ochii privesc spre Univers. Studiind această disciplină, elevul învață a afirma: „*Sunt cineva în devenire*”, deoarece se descoperă pe sine. Învață un alfabet al omenirii. Este o muncă asiduă, împletită din

bucuria descoperirii și efortul voinței, încununat de un mister ce domnește ani de zile. Apoi, dintr-un adolescent de 15 ani, fără încredere în sine, pășește spre lumea mare o tânără personalitate evoluată.

Psihologia e o *fabrică* de construire a eului uman – al celui ocean fără hotare și de nemăsurat. Menirea supremă a disciplinei și a profesorului este de a învăța pe elev să cugete și să fie om. D. Cantemir susținea că „idealul educației este virtutea care se dobândește printr-o triplă cunoaștere”. Cunoașterea de sine, cunoașterea lui Dumnezeu, cunoașterea lumii!

Elevul de azi și cel de mâine au nevoie în activitatea de învățare de un motiv, de acel chibrit care să le aprindă flacăra tendinței spre cunoaștere de sine. Motivele pentru aceasta sunt multe: dorința, sentimentul, interesul, curiozitatea.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. *Curriculum național. Ghid metodologic de implementare pentru învățământul liceal* (Științe socioumane). MECC. Chișinău, 2019.
2. Nemoș R.S. *Psihologia*. Chișinău: Editura „Lumina”, 1994.
3. Savca L. *Psihologie. Manual pentru licee*. Chișinău: Editura „Lumina”, 2005.
4. Бадмаев Б.Ц. *Методика преподавания психологии*. Москва: Гуманит. изд. центр „ВЛАДОС”, 2001.
5. Немов Е.С. *Психология. Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. 4-е изд.* Москва: Гуманит. изд. центр „ВЛАДОС”, 2001.
6. Петровский А.В. *Общая психология. Энциклопедический словарь*. Москва: Изд-во „Речь”, 2005.